

# Довготермінові сценарії розвитку Вікіпедії: шляхи мінімізації ризиків

Андрій Пелешишин

Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності,  
Національний університет "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м.Львів, вул.С.Бандери, 12,  
apele@ridne.net

*An analysis of the scenarios and risks of Wikipedia's development in the long-term perspective, taking into account the peculiarities of its rules and principles, was conducted.*

**Ключові слова:** Вікіпедія, електронна енциклопедія, тематичні спільноти.

## ВСТУП

Переваги, перспективи, позитиви Вікіпедії є добре відомими, їм присвячено значну кількість публікацій. Проте, за переможними звітами на тему чергового мільйона статей і т.п. приховується зовсім інша проблема – подальший розвиток Вікіпедії може супроводжуватися значним падінням суспільної авторитетності, втратою конкурентоздатності і ресурсів. Ці загрози є результатом невідповідності регламенту Вікіпедії тим механізмам, які традиційно властиві енциклопедіям.

## СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ

Поширеною є думка, що Вікіпедія – це «енциклопедія нового покоління», проте відмінності Вікіпедії від енциклопедій насправді виявляються або недоліками або їх причинами і служать джерелом загроз для цього цінного для суспільства проекту.

Як цілком слушно стверджує сама Вікіпедія, «виданню енциклопедії передують розробка тематичного плану (розподілу загального обсягу статей за їхніми типами та дисциплінами) і словника (повного переліку термінів, які увійдуть до видання)» <http://uk.wikipedia.org/wiki/Енциклопедія>

Проте, у випадку Вікіпедії це правило не дотримується. Фактично кожен об'єкт

реальності за певних умов може бути додано до Вікіпедії, що породжує конфлікти і двозначності в трактуванні можливості додання інформації про невеликі фірми, колективи, продукти, будівлі, експонати. Крім того, крім об'єктів «фізичного світу» в Вікіпедію потрапляють «віртуальні об'єкти», зайві для енциклопедії загального призначення.

Такий невибірковий підхід породжує іншу проблема – усе частіше має місце змішування термінів різних тематичних областей. За умови невизначеного наперед класифікатора предметних областей виникають двозначності, порушується цілісність викладу матеріалу та виникає «псевдодостовірність». Взагалі таке змішування характерне для великого сегменту Вікіпедії, що пов'язане з художньою літературою (зокрема жанрів наукової фантастики та фентезі) та реальним світом.

Окрім появи статей про придумані літературні об'єкти Вікіпедія стала місцем публікації для статей про фактично неіснуючі явища наукового інформаційного простору. Часто існування такої статті уже є наслідком політичної заангажованості автора, і є інструментом пропаганди.

Враховуючи наведені вище міркування щодо особливостей та недоліків Вікіпедії, можна спрогнозувати наступні основні сценарії розвитку Вікіпедії: інерційний; енциклопедичний; трансформація в базу знань.

**Інерційний** – правила Вікіпедії не зазнають суттєвих змін. У перспективі це призводить до вичерпання інформаційного поля для загальнотематичної енциклопедії і втрати мотивації для більшості авторів, перехід в «стаціонарний» стан з розвитком екзотичних та віртуальних тематик, що призводитиме до

загального пониження якості інформації в Вікіпедії.

Враховуючи сьогоднішній «безрекламний» статус Вікіпедії, інерційний сценарій буде ускладнений перспективними фінансовими проблемами – перехід на стаціонарне існування і розвиток конкурентів призведе до втрати суспільного інтересу і зменшення благочинних надходжень.

Ризики та проблеми, що наведено вище, не є гіпотетичними. Звичайно, на сьогодні Вікіпедія є лідером поміж сайтів довідкового характеру, проте ми не можемо ігнорувати той факт, що ряд афілійованих з Вікіпедією проєктів практично зазнали невдачі, базуючись на аналогічних правилах та засадах. Така доля спідкала Wikivoyage, Wikiversity and Wikibooks, які не змогли скористатися величезною стартовою перевагою – прямою афілійованістю з Вікіпедією, єдиною спільнотою та можливістю спрощеного обміну контенту. Кожен з них втратив лідерство в змаганні з краще організованими сайтами-спільнотами, які підтримуються кваліфікованими редакторами, з чіткішою системою мотивації та відповідальності (наприклад Coursera).

Більше того, на сьогодні є наявним сумний досвід інших проєктів зі схожими до Вікіпедії рисами. Один з них є особливо ілюстративним: кілька років тому було припинено функціонування найбільшого каталогу веб-сайтів – ODP (Open Directory Project). На початку 2000х цей проєкт був головним каталогом і навігаційним сервісом Інтернету, його база даних лежала в основі базових алгоритмів Google та інших пошукових систем, вільно поширювалася сотнями сайтів. Базові засади Вікіпедії, як вільнодоступної та вільно редагованої бази знань є дуже схожими до базових принципів наразі мертвого проєкту. Більше того, проблеми OD спочатку проявилися у афілійованих з ним проєктах каталогів рецептів, книг, ресторанів, що викликає прямі аналогії з проєктами Вікіпедії.

Таким чином, є доволі поважні підстави вважати серйозними потенційні ризики деградації спільноти та контенту Вікіпедії у випадку інерційної стратегії розвитку.

**Енциклопедичний** – розвиток Вікіпедії на засадах справжньої енциклопедії. Це вимагає принципової зміни регламенту, зокрема введення кваліфікаційного цензу на створення матеріалів за тематиками окремо та попереднє формування переліку статей з виконавцями. Також доведеться вводити групи літературних редакторів та верстальників. Реалізація цього в перспективі може суттєво підвищити якість наповнення, зафіксувати практичну монополію на лідерство серед універсальних енциклопедій. Проте, перехід до цієї форми може зазнати невдачі внаслідок руйнування існуючої спільноти та системи мотивації редакторів до дій. Фактично, склад редакторів повинен бути практично повністю переглянутим. У випадку руйнації існуючої спільноти редакторів без появи нової проєкт буде приречений на поступове вмирання.

**Перехід від енциклопедії до бази знань** – зменшення прив'язки інформації до друкованих праць, паралельне подання різних версій статей, відображення компетентності редакторів у статтях тощо. Реалізація підходу вимагатиме також нових методів пошуку інформації Вікіпедії, нових інтерфейсів, зміни функцій адмінперсоналу. Необхідним буде переструктурування та автономізація розділів за тематикою, аж до створення автономних тематичних енциклопедій з різними регламентами.

Вікіпедія як суспільно значимий проєкт світового масштабу базується на засадах, які дали можливість спільними зусиллями користувачів розвинути та сформувати найбільшу систему довідково-енциклопедичного типу. Проте подальший розвиток проєкту вимагатиме точнішого формування сценарію розвитку так і зміни засад формування інформаційного наповнення.

## ЛІТЕРАТУРА

- [1] Пелешишин А. Пероганич Ю., Марковець О., Думанський Н., Формування суспільного авторитету ВНЗ шляхом комплексного подання в системі Вікіпедія, Інформаційні системи та мережі: Вісник Національного університету "Львівська політехніка". - 2009. - №653. - С.180-188.